

Közösen emlékeztünk

Részletes beszámoló lapunk júliusi számában

Jelölések a Kehila és Kehila Haver Díjakra

A KZSH az idén szeptemberben is kiosztja a Kehila – a közösségért és a Kehila Haver díjakat. Kehila díjban olyan személyek részesülhetnek, akik zsidóként sokat tettek a régió zsidó közösségeiért. A Kehila Haver díj kitüntetettje olyan személy lehet, aki nem zsidó vallásúként sokat tett hagyományaink vagy a Holokauszt megismertetéséért. Minden olvasónknak lehetősége nyílik díjazottak jelölésére, ötleteiket, javaslatokat **2015. július 31-ig** várjuk a kile@menhaz.sk e-mail címen, vagy levélben a KZSH címén. A díjak odaítéléséről a KZSH által felkért bizottság dönt. ■

PA

Nyertes pályázatok

A budapesti Emberi Erőforrások Minisztériumától első alkalommal nyertünk támogatást az Egyházi Közösségi Célú Programok keretéből, amely lehetővé teszi a Menház rekonstrukciójának folytatását. A Nemzeti Kulturális Alapnál nyert pályázatunk a Schnitzer Ármin Akadémia újabb évadát finanszírozza. ■

Előzetes – Nagyünnepek

Rosh Hasanah- a zsidó újév az idén **szeptember 13-án, vasárnap este kezdődik**, az ünnepnapok hétfő és kedd. **Jom Kippur, az engesztelés napja pedig szeptember 22-én** kedden este kezdődik, az ünnep szeptember 23-a, szerda. Ezúton kérünk mindenkit, hogy lehetőleg úgy tervezze szabadságát, hogy részt tudjon venni az ünnepi Ientiszteleteken. ■

Zsidó Kultúra Európai Napja 2015

A Zsidó Kultúra Európai Napjára **A idén szeptember 6-án** kerül sor. A Menházban egész napos kulturális programmal várunk mindenkit. ■

Kóser pékáru rendelhető

Szeptemberben az alábbi napokra **S**rendelhető kóser pékáru és barchesz: **szeptember 4., péntek, szeptember 13. (Rosh Hasanah), vasárnap.** A megrendeléseket 2 nappal a dátum előtt kell leadni legkésőbb, a KZSH titkárságán (7731-224 vagy kile@menhaz.sk). A pékáruk 12:30 után vehetők át. Mindenkinek jó étvágyat kívánunk! ■

Tagsági díj

Ezúton kérjük hitközségünk tagjait, hogy a 2015. évre esedékes tagsági díjat szíveskedjenek átutalással, csekken vagy a titkárságon befizetni. A díjak változatlanok: 10 EUR/fő, diákoknak, nyugdíjasoknak és munkanélkülieknek 4 EUR/fő. Adományait szívesen fogadjuk. ■

**Minden Kedves Olvasónknak
kellemes nyarat és jó pihenést
kívánunk!**

Zsidó Kulturális Fesztivál

A Zsidó Kulturális Fesztivál ebben az évben a nagy hagyományokkal rendelkező Nyári Fesztivál helyébe lépve ígér tartalmas és igényes műsorokat 2015. augusztus 30-tól szeptember 6-ig. Három helyszínen a Dohány utcai zsinagóga gyönyörű nagytermében, a Rumbach utcai zsinagógában, valamint a különös történelmi hagyományokkal rendelkező Goldmark teremben. Bővebb információ: www.zsidokulturalisfesztival.hu. ■

Nyári szünet

A KZSH titkárság nyári szünet miatt 2015. július 15-től –augusztus 15-ig zárva tart. Hitközségünket ez alatt az idő alatt a kile@menhaz.sk címen érhetik el. ■

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

2008. január 1-től támogatását az alábbi bankszámlaszámokra küldheti (támogatás személyesen a KZSH titkárságán és csekken is lehetséges):

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa vagy
10103804/5200 – OTP Slovakia

Nemzetközi átutalás külföldről:

A KZSH címe: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bakunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno vagy

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX

Bankunk címe: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Köszönjük!

Magyarországi olvasóink figyelmébe: Kedves Olvasónk!

Kérjük, hogy az egyházaknak adható személyi jövedelemadója 1 százalékát a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége részére ajánlja fel a 0358-as technikai számon. A MAZSIHISZ rendszeresen támogatja a KZSH munkáját!

Külföldi olvasóink figyelmébe: Támogathat már Paypalon keresztül is!

A Komáromi Zsidó Hitközség megnyitotta Paypal számláját, adományait az alábbi címre küldhetik: help@menhaz.sk

Hitközségi Híradó (Spravodaj) – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja (mesačník ŽNO v Komárne). Alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő** – séfredaktor: Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak** – spolupracovníci: Haas Judit, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő** – grafická úprava: Saláth Richárd, **olvasószerkesztő** – jazyková korektúra: Vadász Magda (Budapest), Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás** – tlač: Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe** – adresa ŽNO: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, e-mail: kile@menhaz.sk, tel./fax: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. Alapítva 5756-ban. Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR – program Kultúra národnostných menšín 2015. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Faliújság rövid hírek

☆ A HH-t, a Shalom klubot és a KZSH-t támogatták: Boček Péter (Kassa), Braunfeld család (Érsekújvár) és anonimításukat kérő adományozók. Köszönjük!

☆ Scheiner Péter Zürichben élő hitestvérünk Budapesten folytatott megbeszélést Paszternák Tamás koordinátorral tavaly elkészült filmjének oktatási célú hasznosításáról.

☆ Új könyvekkel bővült a Spizter Béla Kiskönyvtár állománya. A nyári szünet után várjuk olvasóinkat!

☆ 25 db kerti széket szereztünk be pályázati támogatásból, amelyeket a Menház udvarán helyezünk el.

☆ A KZSH életének elmúlt egy évét bemutató 3 perces filmösszeállítást készített Padlovics Ágnes és Drozd Milán. A premier a debreceni konferencián volt.

Nyárra ajánljuk – a római zsinagóga

Gerhát Aranka néni emlékére

Ülök a Menház kertjében, gyönyörködöm a felújított környezet szépségén, talán kicsit el is bóbiskolok. Álomban megjelennek a ház egykori lakói. Emberek, akiknek arca, hangja már gyermekkoromban összefonódott az épülettel. Hajnalka néni és Aranka néni férje, Vendel bácsi már jópár évvel ezelőtt távozott közülünk. Pár napja jött a tragikus hír, elment Aranka néni is. Hányszor, de hányszor találkoztam vele, amikor templomba menet biciklijét cipelte le a Menház lépcsőin, köszöntem rá a kertben, amikor a virágait gondozta, láttam őt az udvar macskáit etetni. Örömmel beszélgettem vele, invitáltam egy-egy zsinagógai koncertre,...

Kár, hogy mire megújult a kert, már egyik lakója sem élvezheti. Fájó szívvel búcsúzunk Gerhát Aranka nénitől, emlékéit megőrizzük!

Idézte Aranka néni egy, a Hitközségi Híradó hasábjain 2007 nyarán megjelent cikk:

Csudák a Menházban – Krausz Judit látogatása

Verőfényes vasárnap délután volt, a Zsidó esküvő című kiállítást három óraker nyitottuk ki... nem sokkal később meg is érkeztek az első látogatók Budapestről... ahogy tá-

voztak, megszólaltam: „Anyu, olyan jó lenne, ha ma Izraelből is benézne valaki.” Egy-két perc múlva kinéztem a zsinagóga ajtaján és egy középkorú párt pillantottam meg, akik egy idősebb hölgyet kísérték. Feltűnt még egy fiatalabb pár is, akikről rögtön beugrott, hogy ők szerintem izraeliek... Így is volt, Krausz Judit néni látogatott el városunkba közel 60 év után... Nagy örömmel nézte meg a Wallenstein Zoltán teremben a rokona, Krausz Mór által vezetett komáromi neológ zsidó énekkar fényképét. Az igazán meghatározó dolgok ezután történtek kis múzeumunkban. Judit néni belépve a terembe a helyi zsidó focicsapat 1942-43-as képen felfedezte öccsét, Krausz Bandit és számos régi ismerőst.

A zsidó családok gyűjteményében saját magát látta viszont nővéreivel. Az 1950-es évek elején egykori osztálytársnőjének, Gerhát Aranka néninek küldtek egy képet, mely a tel-avivi tengerparton készült. Aranka néni pár éve ajándékozta a fénykép másolatát a Schnitzer Ármin Mikromúzeumnak. A délután során újra találkozott Judit néni Izraelből Aranka nénivel, az egykori padtársával a Menházban. Aranka néninek még az 1943-as osztályképe is megvolt..., rajta Judit nénivel... Mindannyian a könnyeinkkel küszködtünk...Ezekért a pillanatokért érdemes gyűjtögetni a múlt emlékeit! ■

PA

Benjámín Óvoda

A Budapesti Zsidó Hitközség Benjámín Óvodájának dolgozói rendszeresen szerveznek év végi kirándulást. Az óvónők és dadusok kis csapata az idén Komáromba és Párkányba látogatott Rádainé Somosi Éva óvodavezető és dr. Bíró Péterné gazdasági vezető irányításával.

A hitközség meglátogatása mellett a kirándulás másik apropója az volt, hogy az egyikük unokája itt él városunkban. Szerencsére a babát is gyakran látjuk a hitközség rendezvényein.

Az óvoda munkatársait a Menházban Pasternák Antal és Paszternákné Kertész Zsuzsanna fogadta. A kellemes délelőtt után Párkányba folytatták útjukat. ■

PT

Hogyan tovább? – beszélgetés Igor Rintellel, a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Szövetsége elnökével

Nagyapolcsányban születtem, ott is nőttem fel. 56 éves vagyok, 3 gyermekem van és egy unokám. Anyai ágon chaszid családból származom, apám családja szekuláris volt. A hitközségnél először az ellenőrző bizottság elnöke, majd az elnökség alelnöke voltam. Most kezdtem tevékenységemet a második választási időszakban, mint a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Szövetségének elnöke. Közösségünket képviselem a Zsidó Világkongresszusban és az Európai Zsidó Kongresszusban, a Zsidó Közösségek Európai Szövetsége vezetőségének tagja vagyok. Magánemberként 30 éves gyakorlatom van gazdasági területen, mint felsőbb menedzser. Jelenleg egy pénzügyi szervezet felügyelő bizottságának elnöke vagyok.

Hogyan értékeli az elmúlt időszakot a hitközség élén?

Fiatal munkatársakkal folytattuk az előző vezetőség munkáját. Székházunkban az átlag életkor 40 körül van. Nyelvtudással, számítógépes és közgazdaság ismeretekkel, jó szervező képességgel bíró kollegákat válogattunk. Több mint 600 holokaustzt túlélőről gondoskodtunk. Az erre a célra fordítható összeget sikerült csaknem 800 ezer euróra emelnünk. Létrehoztuk a II. generáció szociális alapját. 25 százalékkal emeltük az Ohel Dávid Idősek Otthona férőhelyeinek számát.

Aktivizáltuk a tagságot. Pl. a Macca-bi játékokon 340 résztvevő volt, a Mo- adon táborokban évente részt vett 32 gyerek, Szarvason 34-en táboroztak. Megnyitottuk az Atid klubot a gyermekek családok és fiatal szakemberek számára, ahol különböző helyi és országos rendezvényeket tartunk. Lefordítottunk és megjelentettünk 6 oktatási anyagot gyermekek és fiatalok számára. Bekapcsolódtunk a Hadracha nevű nemzetközi oktatási programba, amely fiatal zsidó vezetőket képez. Vallási téren létrehoztuk a Pozsonyi Jeshiva programot. Lehetővé tettük közösségeinkben az ünnepek megtartását. A vallások közötti párbeszéd jegyében előadást tartottunk a komáromi egyetem teológiai karán. Tervezünk több ilyen előadást is. Együttműködünk az ökumenikus vallási tanáccsal. A Szlovák Püspöki Konferencia által szervezett tanácskozás volt az első találkozó katolikus püspökök és hitközségi elnökök között. A Public affair keretén belül igyekeztünk pozitív képet kialakítani a köztudatban és a médiában. A Pohoda Fesztiválon

zsidó sátrat működtettünk. Reagáltunk a szlovák és külföldi antiszemita megnyilvánulásokra, a közel-keleti keresztény üldözésekre. Szerveztünk és részt vettünk több Holokaustzt megemlékezésen. A központi szövetség web oldalán belül létrehoztuk a Maggid Magazint.

Milyenek a szövetsége hazai és nemzetközi kapcsolatai?

A különböző irányú jó kapcsolatunkat sikerült megtartani az állam vezetőivel, az egyházakkal és a médiával. Olyan témákban szerveztünk előadásokat, vitákat, amelyek addig tabunak számítottak. Pl. az említett Pohoda Fesztiválon nagy volt az érdeklődés, pozitív visszajelzéseket kaptunk, ezek motiválják további tevékenységünket. Meggyőződésem, hogy ez a helyes út. A különböző, külföldi zsidó szervezetekkel hagyományosan jó, aktív kapcsolatunk van. A szövetség tagja a nemzetközi szervezeteknek, azok ren-

dezvényein reprezentálja, képviseli a szlovák közösséget. Rendszeres találkozókon veszünk részt Izrael állam elnökével és parlamentjével. Államfői, kormányfői és parlamenti szinten van kapcsolatunk. Együttműködünk a Szlovákiába akkreditált nagykövetekkel. Részt veszünk a szlovákiai és izraeli hivatalos rendezvényeken. Pl. 2014-ben Jeruzsálemben találkoztunk a meggyilkolt tinédzserek szüleivel. Voltunk Auschwitzban a 70. évforduló alkalmából szervezett megemlékezésen.

Hogyan látja a zsidó közösségek jövőjét Szlovákiában, különösen az olyan kisvárosok esetében mint Komárom?

Az világos, hogy a szlovák zsidóság identitása nem a valláson fog alapulni, hanem az erős személyes identitáson, amelyet összekapcsolnak a közösségek. Meg kell oldanunk néhány problémát. Az az időszak következik, amikor az idősebb generáció fogyása miatt néhány közösség kritikus helyzetbe kerül. Azzal is számolni kell, hogy a külföldi munkavállalás miatt a fiatalabbak száma is csökken. El kell döntenünk, hogy a halachán alapuló közösséget akarunk, vagy a nem zsidó házastársakat és a vegyes házasságokból származó gyerekeket is tagoknak tekintjük és közös kultúrán alapuló nyitott közösséggé válunk. Hol van a tolerancia határa? Milyen mértékben nyitunk? A közösségi aktivitás mértéke a tagok aktivitásán alapszik. Ha az aktivitás alapján értékelem a közösségeket, akkor Komárom Szlovákiában a legnagyobbak közé tartozik.

Régióinkban sajnos egyre nagyobb probléma az antiszemitizmus növekedése. Hogyan reagál az szövetség erre?

Szlovákiában sem jobb a helyzet, mint Nyugat-Európában, de Komáromban rosszabb, mint Szlovákia többi részén. Mi helyi vandál cselekedeteket észlelünk, amelyek függetlenek az interneten terjedő együttműködési elméletektől.

(Folytatás a következő oldalon)

Elnökségi ülés Komáromban

Először alkalommal tartotta országos elnökségi ülését Komáromban a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége. Az április végén újraválasztott vezetés június 3-ára, szerdára a Menház Wallenstein Zoltán termébe hívta össze a gyűlést. Reggeltől érkeztek a hitközségek vezetői az ország minden pontjáról- Pozsonyból, Kassáról, Eperjesről, Zsolnáról, Besztercebányáról, Dunaszerdahelyről, Nyitráról, Rimaszombatból, Galántáról, Érsekújvárból és természetesen Komáromból. Jelen volt a szövetség tiszteletbeli elnöke prof. Pavol Traubner, Igor Rintel elnök, Peter Salner alelnök és Martin Kornfeld titkár is. A tanácskozás érintette a szervezet 2020-ig tartó stratégiáját, élénk vita bontakozott ki a Maccabi játékok, a vallási élet, köztük a betérések kérdéséről és a napirenden szerepelt a közösség biztonságának kérdése is.

Az ebéd után a Menházban és a zsinagógában Pasternák Antal és Paszternák Tamás tartottak vezetést. Az esemény

előkészítésében Haas Judit, Kollár Zoltán és Paszternákné Kertész Zsuzsanna nyújtottak segítséget.

A rendezvényen óriási sikert aratott a flódnai, amelyet a Praliné cukrászda dolgozói készítettek. ■

PT

Múltat, a múltnak hagyatékát kell kutatnod – oktatási pályázat értékelése

A „Múltat, a múltnak hagyatékát kell kutatnod” című pályázati kiírásunk második évfolyamának értékeléséhez érkezünk. Örömmel tölt el bennünket, hogy felhívásunkra most is többen jelentkeztek alkotásaikkal Szlovákiából és külföldről is. A felnőtt és ifjúsági kategória korosztályát egyaránt sikerült megszólítanunk.

Szépirodalmi és történelmi tényeken alapuló művek mellett idén először filmekkel is pályáztak a résztvevők. Köszönjük azoknak, akik vették a fáradságot és megtisztelték ma közösségünket nem csak az elküldött művekkel, hanem személyes jelenlétükkel is.

1. Szalay Vilma és alkotótársai, Megó Mária és Kopják Angelika: Mit látott az imaház? című munkája nagyon értékes, alapos, szép kivitelű pályázat.

2. Árvay Zsófia: Zsidó emlékhelyek Pécsen című útikalauza képekkel illusztrálva mutatja be Pécs zsidó nevezetességeit.

3. Horváth Ágota: Varnus és a meseautó című elbeszéléssel egy élethelyzetet mutat be.

4. Csicsay Éva: Testbe vésett jel érzelmekre ható írás.

5. Balogh Ákos: Elveszett közösségek nyomában. Az egykori Komárom vármegye zsidó nevezetességeit mutatja be.

6. Zsisku Eliza- Kádár Orsolya a Nagyvárad Ady Endre Líceum növendékei, Fazakas Gábor tanár vezetésével városuk zsidó nevezetességeit mutatják be kisfilmjükben.

7. Bojtos Gábor filmje Szolnok fennmaradt épületeit vette filmre, egykori zsidó tulajdonosaik emlékét, a város életében betöltött szerepük alapján idézi fel.

Az értékelésre és a könyvjutalmak átadására 2015. június 14-én került sor a komáromi zsinagógában. Programunk a budapesti Balassi Intézet támogatásával jött létre. ■

Hogyan tovább?

(Folytatás az előző oldalról)

Olyan városokban, mint Malmö, Brüsszel, Párizs a zsidóknak életveszélyes helyzetekkel kell szembeszállniuk. A fiatal muszlimok ún. importált antiszemitizmusa globális probléma, ennek megoldásáért a rendőrséghez kell fordulni, amely eddig semmit nem tett ebben az ügyben, hagyta kiéleződni a helyzetet. Szlovákiában még ilyen mértékű fenyegetettséget nem kellett megoldanunk, de ezek a prob-

lémák minket is érintenek, nem tekinthetjük őket nem létezőknek. Komáromnak már vannak saját tapasztalatai. Együttműködünk a rendőrséggel, figyelmeztetünk, tiltakozunk. Jók a kapcsolataink a többi egyházzal, előadásokat tartunk az iskolákban. Európa már nem olyan biztonságos számunkra, mint volt az utóbbi évtizedekben. Ez nem jelenti azt, hogy el kell szigetelődnünk a körülöttünk lévő világtól. Éppen fordítva. Ezért dolgozunk a zsidó közösségek biztonsági programjának megalkotásán.

Nemrégben választották meg ismét a következő négy évre. Gratulálunk! Milyen terveket szeretne megvalósítani? Ön szerint milyen lesz a zsidó közösség Szlovákiában 2019-ben?

Erre részben az előzőekben válaszoltam. Dolgozunk a Vízión 2020 című anyagon, amelyet júniusban éppen Komáromban tárgyal meg a vezetőség. Ezen elképzelések adnak választ a feltett kérdésre. ■

Fordította: PZS

Hét évtizeddel a felszabadulás után

Pasternák Antal, a KZsH elnökének mártírnapi gondolatai

Ahol az ember boldog gyerekkorát töltötte, oda visszavágyik. Jöttem a két lányommal, és az unokatestvéreim a gyermekeikkel. A hetvenedik évforduló alkalmából akarták, hogy tudják, honnan származtak, hol éltek, hogyan éltek ősük. Már csak én vagyok a családban, aki tudok mesélni nekik - mondja a tavalyi világtalálkozóról készült filmen Vajnszky Teri néni. Ő évtizedek óta Jeruzsálemben él, 88 évesen egyike az utolsó olyan komáromi túlélőknek, akik még tudnak mesélni.

Köszöntök mindenkit, aki eljött, hogy velünk emlékezzen a 71 évvel ezelőtti történetekre. A tavalyi kerek évfordulón hitközségünk nagyszabású megemlékezése mellett számos helyi rendezvény volt: a múzeumok a Duna mindkét partján, a Concordia vegyeskar, a levéltárak emlékeztek.

A Komáromi Zsidó Hitközség minden olyan kezdeményezést támogatót, felkarolt, amely segíteni próbálta a helyi események feldolgozását, a rég halogatott szembenézés megkezdését.

Méltán állíthatom, sikerrel. Szerencsére a jubileumot követően is maradtak lelkes szervezők, ilyen volt például a keresztény zsidó kapcsolatokról szóló konferencia a Selye János Egyetem Református Teológiai Karán.

Májusban a felszabadulás 70. évfordulójára emlékeztünk, hét évtizede ért véget a második világháború. Az 1945-ös év eseményei adtak reményt a maroknyi túlélőnek az újrakezdesre és a komáromi zsidó közösségnek az évezredes hagyományok folytatására.

Hetekkel a visszatérés után a körülményekhez képest újra aktív hitélet zajlott Komáromban, a kis közösség fogadta a hazatérőket, nemzetközi szervezetek segítségével biztosítottak számukra meleg ételt. Sokuknak nem volt kihez, nem volt hova és főleg nem volt miért hazatérnie.

E téma máig feldolgozatlan. Fontos lépés az a kutatás, amelyet a helyi levéltár munkatársai kezdtek tavaly a komáromi zsidó vagyoni árjásításáról, lakások, boltok ingóságok sorsáról. Ebből talán majd választ kaphatnak a város lakói arra, mi is volt a Holokauszt segítésének, vagy épp a közönségnek az egyik mozgatórugója hetvenéve itt Komáromban.

A túlélők és sorsuk, a zsidó emberek hiánya. Mit is jelentett ez akkor és ma? Ez az idej emléknapi fő gondolata. Pár héttel ezelőtt Simon Attila történész írt arról lapunkban, a Hitközségi Híradóban, hogy a túlélők elvesztették bizalmukat a régió lakosai iránt.

Az elvesztett bizalom eredménye lett a kivándorlás, az alijázók Izrael államát erősítették, többen pedig a diaszpórában leltek új otthonra szerte a világon. Sokan úgy mentek el innen, hogy azóta sem tértek vissza, mások rendszeres látogatóink. A napokban is járt itt valaki Izraelből, aki 69 éve született Komáromban, kisgyermekként alijázott szüleivel és most jött el ide először, pedig szülei már nem élnek.

Visszatérni a gyökerekhez rövidebb vagy hosszabb időre, Komáromba,

várt esemény. A látogatók örömmel fogadják, hogy a hitközség ma is él. Hét évtizeddel a felszabadulás után túlélők, gyermekeik és unokáik, dédunokáik, máshonnan ideköltözöttek viszik tovább a hagyományt. 1945 tavaszán ezt vélhetően senki sem gondolta. Nem hittek abban, hogy lesz még néha ima a város utolsó megmaradt zsinagógájában, koncertek film- és könyvbemutatók, és abban sem, hogy 2015-ben két csoportban tanulnak majd héberül a komáromi hitközségen.

Az itt maradtok nagy része 1945-ben és utána az asszimiláció útját választotta. Sokan és sokáig tudatosan próbálták magukat távol tartanai a

hitközségtől, vannak erre példák még ma is. A rendszerváltás óta eltelt két és fél évtized viszont szerencsére már az építkezésről szól, fizikai és szellemi értelemben egyaránt. Ennek elismeréseként pár napja először tartotta Komáromban ülését a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége.

Határok nélkül próbálunk zsidó közösséget építeni két ország határán egy kisvárosban. Ez nagy vállalkozás:

Oktatni zsidókat és nem zsidókat az új múzeumunkban és on line az Interneten, megmutatni mindenkinek a felújított zsinagógánkat, csodás kertünket, temetőnket. Küzdeni a fel-fel-lángoló antiszemitizmus és olykor már a Holokauszt tagadás ellen. A drámaian növekvő ilyen irányú megnyilvánulások ellen két dolgot tehetünk-szólunk mindig, minden alkalommal, mi is és szerencsére egyre többen nem zsidó barátaink közül is. Nem hagyjuk, hogy a közönyös többség ismét hagyja elfeledni mit jelentett a zsidó közösség a városnak. Nemcsak Komáromban, hanem a környéken is akadnak lelkes önkéntesek, Bagin Árpád írta az alábbi sorokat Ógyalláról a napokban: „Ógyallához kitörölhetetlenül hozzátartozik a zsidóság, erről nem fogunk megfeledkezni.”

Hiszünk abban, hogy azok, akik Komáromban és környékén – nem ritkán a helyi szellemi élet fontos egyéniségei- tanárok, kulturális szakemberek- meg merik kérdőjelezni a 71 évvel ezelőtti történeteket, egyre kevesebben lesznek, csak az oktatás, a tudás bővítése vezethet ebben eredményre.

Az ebben az évben második alkalommal kiírt helytörténeti pályázatunk újra sokakat mozgatót meg, diákokat, egyetemistákat, felnőtteket, akik leírták saját élményeiket, kutatásaikat.

Komáromban szinte minden megvan már, csak olykor az emberek hiányoznak. Ne csak ilyenkor a Mártírnapi jöjjenek el, hanem legyenek ott ünnepeinken, a koncerteken, az oktatási programokon, előadásokon és az imákon a zsinagógában. Csak ez tarthatja fenn a komáromi zsidóságot. Arra biztatok mindenkit, hogy jöjjenek velünk a megkezdett úton. ■

Ezer szállal kötődött Gömörhöz az egyik utolsó magyar polihisztor

Április 30-án 92 évesen elhunyt Dénes György, az egyik utolsó magyar polihisztor, aki ezer szállal kötődött Gömörhöz, neki köszönhető a Gömör-Tornai Karszt, a Bódva-völgy és Észak-Borsod régmúltjának feltárása, de számtalanszor járt erre előadóként is, ahogy tevékeny részese volt az egyik legnagyobb szlovákiai magyar regionális vállalkozásnak, a Vály-völgy című, 1991-ben megjelent, azóta is példátlan monográfia megszületésének. Kutatási eredményeit közreadó könyveinek, tanulmányainak és ismeretterjesztő műveinek száma megközelíti a háromszázat.

Jogász, történész és a földrajz-földtan művelője, sikeres barlangkutató, a Magyar Barlangi Mentőszolgálat megszervezője és vezetője, sokszoros életmentő, a Vízgazdálkodási Tudományos Kutatóintézet munkatársa, nagyszabású terepi kutatások, karszthidrológiai és izotóp-hidrológiai kutatómunkák témavezetője, vendégprofesszorként több külföldi egyetem előadója – nagyon tömören összefoglalva egy ugyancsak kalandos életút, amely majdnem véget ért huszonevésen Bergen-Belsenben, a Sonderlagerben, amelyet egyik orosházai barátja határozó nőgatására élt túl, s jött haza nem egész negyvenkilósan. „Kelj fel és járj” – idézhetnénk Radnóti Miklós sorait. Radnótival szemben ő túlélte a náciizmus borzalmait, s hazatért, de gyorsan kiderült, a borzalmak Magyarországon is folytatódtak.

Dénes György 1923. szeptember 3-án született Orosházán, itt járt zsidó elemi iskolába, ezt követően a tanulmányait az evangélikus gimnáziumban folytatta. De hiába volt kitűnő tanuló, a Horthy-rezsimben a zsidók életét meghatározó numerus clausus miatt csak egy évvel az érettségi után kerülhetett a pécsi egyetem jogi karára. A háború vérzivataros évei alatt egy ideig munkaszolgálatos volt Mohácson, majd egy svájci menlevél segítségével Budapesten bujkált, de a nyilasok 1944 december elején elfogták, és a bergen-belseni koncentrációs tábor különleges részlegébe, az úgynevezett Sonderlager-ba szállították. Túlélte, s 1945 őszén visszakerült a pécsi egyetemre, ahol megszervezte a zsidó cserkészcsapatot, akikkel együtt járta a Mecsek hegyeit, völgyeit és barlangjait. Tanulmányai befejezése után előbb Marcaliban, unokabátyja ügyvédi irodájában dolgozott, majd a Honvédelmi Minisztériumban. A „rákosista” tisztogatások miatt új munkahely után nézett, s a Közgazdasági Egyete-

men tanított történelmet. De a hatalom itt is megtalálta, s mivel jó barátságot ápolt Nagy Imrével, megvált az egyetemtől és vállalati jogtanácsosként helyezkedett el. Az 1956-os forradalom után folytatta a tanulmányait, s diplomát szerzett a földtudományokból is. A Budapesti Műszaki Egyetem híres professzora, Papp Ferenc meghívására ott az Ásvány- és Földtani Tanszék karszttal és vízföldtannal foglalkozó munkatársa lett. Később a Vízgazdálkodási Tudományos Kutatóintézetben helyezkedett el. Sorra jelentek meg könyvei, tudományos publikációi. Kutatta és számos könyvben, tanulmányban publikálta szülővárosa, Orosháza történelmének egyes fejezeteit és földrajzi neveit. Fő kutatási területe mégis Észak-Borsod, a Bódva-völgy (megírta a Bódvaszilasi-medence történetét) és legfőképpen a Gömör-Tornai-karszt, ahol kiemelten kutatta és földolgozta Aggtelek és a környező karsztvidék történelmét, földrajzát, vízrajzát, barlangjait és földrajzi neveit (nem véletlenül választották meg Aggtelek díszpolgárává). Kutatásai túlléptek az államhatárokon a Kárpátokig, és azon túl négy világrész több mint félszáz országát járta be kutatóútjai során. Kutatási eredményeit közreadó könyveinek, tanulmányainak és ismeretterjesztő műveinek száma megközelíti a háromszázat. De nemcsak egyetemeken oktatott és könyveket, tanulmányokat írt. Kutatási eredményeit, sokoldalú ismereteit igyekezett széles körben, minél több ember számára közreadni. Mint lebilincselő előadót sokfelé felkérték, így az elmúlt öt évtizedben jóval több, mint kétezer ismeretterjesztő előadást tartott országszerte, de még határainkon túl is.

„Hallottuk hírért, s úgy gondoltam, egy meghívást megér” – mondja portálunknak tanítványa, később kollégája Benedek László, aki először hívta

meg Gömörbe, s akivel életre szóló barátságot kötött. „Fogadott fiaként szeretett, s a családommal együtt nagyon sokat jártunk hozzájuk látogatóba. Legutóbb márciusban voltunk, mikor a felesége felhívott, hogyha szeretnénk még életben látni a csonttrikulással küszködő férjét, akkor mielőbb látogassuk meg” – meséli Benedek, aki nagyon sok közös kutatásban vett részt Dénes Györggyel, jártak Spanyolországban is, de a legnagyobb közös élményüknek mégis a felvidéki kutatásokat nevezi. „Egykori oklevelek alapján tártuk fel az egész Felvidéket, így találtuk meg például Tesmagnál a híres nőgrádi betyár, Sisa Pista barlangját is, de ezen kutatások segítségével az etnikai határokat is pontosan sikerült behatárolni. S ami számomra a leghihetlenebb volt, Dénes György mindent tudott. Amikor befejeztük a Vály-völgy monográfiát, egy este összejöttünk az alkotókkal, B. Kovács Istvánnal, Erdélyi Gézával, Gaál Lajossal, Kovács Tiborral, és szalonnasütés mellett borozgattunk. Elhatároztuk, hogy mindenki a saját szakmájában fogja meg az öreget, de ez teljes kudarcot vallott, ugyanis mindenkit ő rakott helyre” – emlékszik a polihisztorra Benedek László.

Dénes Györgyöt szűk családi körben helyezték örök nyugalomra, de ősszel nagyszabású nemzetközi konferencián idézik fel a munkásságát. Mi, gömöriek nagyon sokat köszönhetünk neki. ■

Juhász Dósa János
(A cikk a www.gomorilap.sk weboldalon jelent meg, a szerző engedélyével közölve.)

Feuerstein Azriel:**KELJFELJANCSI****13. fejezet 5. rész**

Mit írhat az ember a menetelésről a hóban, ólmos esőben, amely a ruhákra fagy, fájós lábakkal, verés és terror alatt, az állandó, meg nem szűnő éhség hatalma alatt? Az ember lehajtja a fejét, nézi az előtte menetelő cipőjét, megbotlik és megy tovább, vég nélkül. Mindenkinek nehéz volt, de nekem nehezebb az állandó viszketés miatt, amely egyre tűrhetetlenebb lett. Benyúltam a hónom alá és kihúztam egy pár életérős, fiatal és vidám tetűt. Nem értettem, hogy honnan szedtem őket fel. Délben félrevonultam, lehúztam az alsónadrágot, felemeltem az alsóingemet és láttam, hogy a varratok tele vannak tojással és fiatal tetvekkel. Az állandó kényelmetlenségen kívül, nagyon szégyelltem is magam. A lágerben, amelyet csak két nappal azelőtt hagytunk el, a mosakodási lehetőség miatt a tetű majdnem ismeretlen volt. Elmeséltem a dolgot Tibinek is és arra az eredményre jutottunk, hogy a ruhák, amelyeket Dzsonitól kaptam, úgy látszik nem mentek végig a fertőtlenítésen, amely valami okból nem fejeződött be úgy, ahogy kellett volna. Tibi is megnézte az ajándékomat, a haskötőt és ott is talált nem kívánatos bennszülötteket. Nem tudom, hogy ez is a befejezetlen fertőtlenítésnek volt-e az eredménye, vagy annak hogy velem aludt. Dzsoni csak jót akart nekem, de az eredmények lehettek volna jobbak is.

A váratlan eredményekkel kapcsolatban, nem visz rá a lelkem, hogy kihagyjak egy anekdotát, amelyet a Soá előtti és utáni Magyarországon szoktak mesélni, és amelynek a feladata az volt, hogy elmagyarázza a diktatúrákban ajánlatos viselkedést. Az elején, az elbeszélő megígéri, hogy a történet három tanulsággal és happy enddel végződik: „Volt egyszer egy beteg kismadár. Ősz volt és a többi társai már elrepültek melegebb vidékekre, de a beteg kismadárnak nem volt ehhez ereje, ott ült a fán szegényke és remegett a hidegtől. Nem voltak már kukacok sem és a kismadár éhes volt. Mindennap elsétált a fa alatt egy nagy kövér kandúr, felnézett a madárkára és nyalta a száját. Egy fagyos éjszaka utáni reggelen a madárka nem tudta mozgatni a szárnyait, leesett a fáról. Ott ment el egy tehén és rákakált. A melegtől a kismadár feléledt, végre ennie is volt mit, mivel nem volt éhes, jó kedve lett, elkezdett csipogni és ugrálni. Arra ment a kövér kandúr, látta az ugrálást, hallotta a csipogást, felkapta és megette a madárkát. Eddig a mese, most a három tanulság: egy, nem mindenki, aki lesz...r, teszi ezt a károdra, kettő, nem mindenki, aki felvesz, teszi ezt a javadra, három, ami a legfontosabb, ha nem fázol és tele a hasad, ne ugrálj és tartsd a csőröd.” Bocsánat az ízléstelen megszakításért.

Tibivel megtanácskoztuk, hogy mit lehet tenni a tetvek ellen, elhatároztuk, hogy az alsóneműt a hóba fektetjük és kitisztítjuk a varrásokat. Megérkeztünk egy nagy, zárt üres magtárhoz, amelyben nem volt szalma sem. Az örök családoknál aludtak a faluban, ahol enni is kaptak, azt a két őr, aki ránk vigyázott kétóránként felváltották és nekik is vacogott a foguk, a meleg ruhák dacára. Mi, enni és innivaló nélkül úgy igyekeztünk nem megfagyni, hogy összebújtunk, amennyire lehetett. Mármint a többi, Tibi és én nem, nekünk terveink vol-

tak. Félrevonultunk egy kissé nyitott sarokba, ahol tiszta és száraz hó gyűlt össze, levettem a ruháimat, felvettem a három vi- zes takarót és megpróbáltuk kitisztítani a varrásokat a tetvektől. Nem sokára láttuk, hogy, még ha ki is utasítjuk a többséget a hóra, marad elég tojás ahhoz, hogy ne legyen hiány az utódokban, de nem kétséges, hogy ha én még tíz percig így maradok meztelenül, itt döglök meg, helyben. Ezért, dacára Tibi unszolására, hogy maradjak még egy kicsit így, felöltöztem a tetves, hideg, nedves ruháimba, micsoda élvezet volt! Valósággal felmelegedtem. Minden relatív.

Másnap reggel a konyhásoknak sikerült valami levesfélét főzni abból a pár szegény zöldségből, amit Pintér vett, lopott és összekoldult, amelyből néhány krumplics maradékot is ki lehetett halászni. Az éhségünk már azon a fokon volt, amelyen a jóllakottság érzése ismeretlen és evés után az ember csak még jobban tudatában van, hogy éhes. Minden esetre, valamivel jobb kedvvel indultunk el. Vagy háromórás menetelés után mikor az őr mellettünk volt, Tibi kilépett a sorból és engedélyt kért a szükségletét elvégezni. Az őr kiengedte, miután figyelmeztette az utána lévőket, Tibi kiment és én reszkettem. Pár perc múlva a hasát fogva jött vissza. Kiderült, hogy az út menti növényzetben felfedezett egy nagy marharépat, amely úgy látszik, egy szekérről esett le és felszedte. Ez nagy szerencse volt, mert a kenyérszánkunk már, dacára Tibi takarékoságának, teljesen üres volt. Valamivel az ebéd, jobban mondván az ebédszünet előtt, a sor végéről, amely elég messze volt, egy lövés tompa hangját hallottuk. Nem kellett magyarázat. Mindannyian megértettük, hogy valaki nem volt képes folytatni és az S.S. lelőtte. Ez volt az első a mi lágerünkben.

Mikor a déli pihenőhelyre érkeztünk, azok, akik elsőnek értek oda mesélték, hogy a konyha, amely sokkal előttünk kellett volna hogy elinduljon, csak most indult el, a ló sántít, és nagyon fáradtnak néz ki. Ez szomorú hír volt, mert ezen a lovon kívül csak az őrnagynak volt lóva, akinek előre kellett mennie szálláscsinálónak nekünk és főleg persze az őrségnek. Ha a konyha ló nélkül marad, az embereknek kellesz majd a kocsit húzni. Leültünk pihenni, ma is ebéd nélkül, de Tibi és én félrevonultunk amennyire lehetett és megettük a marharépat, akármennyire is próbáltuk, nem voltunk képesek hagyni belőle vacsorára is. A hálóhelyre elég későn érkeztünk, nem kaptunk se inni, se enni, mert nem voltak hajlandók a konyhásoknak egy tűzhelyet adni. Legalább az alvóhellyel nem volt hiba, egy nagy zárt szénaraktárban aludtunk, amely illatos puha szénával volt tele. Meggyőztem Tibit, hogy vegyük le a cipőt és a kapcákat, hogy megszáradjanak. Tibi félt, hogy valaki ellophatja őket, ami egyszerűen halálos ítélet lett volna, mert még hogyha akarták volna is, nem volt honnan kicserélni őket. Persze hogy igaza volt, másnap én is beláttam és többet nem vettük le a cipőnk az alváshoz, csak amíg ébren voltunk. Ez egyszer viszont volt valami haszna, mert Tibi a cipőkért való félelem miatt korán ébredt, mindenki előtt és valami elhagyott sarokban talált egy abrakos zsákot zabbal, amely valószínűleg a paraszt lovának volt szánva és ellopta a felét. Ez nem kis szerencse volt, mert megint üres gyomorral kellett hogy elinduljunk. A zabot addig dörzsöltük a kezeink között, amíg úgy, ahogy a héja lejött és a magokat rágszáltuk. Ez legalább foglalkoztatta a szánkat. ■

Folytatása következik...

EGY ÉV IZRAELBEN

Dr. Paszternák András útinaplója

42. fejezet Szafari (1. rész)

(2011. október 19.)

Ideje véget vetni a punnyadásnak, s kihasználni minden szabadidőt, hogy felfedezzem Izrael rejtett, eddig még nem látott értékeit. Túrácipót, térképet elő, Kispaszi, indulás! Lassan letelik az egy év, s még egy csomó mindent nem láttál. A héten Szukkot ünnep ün. félünnepi voltak, így leszámítva egy-két eltévedt kollégát, nem sok emberrel futhattam össze az egyetemen. A vasárnap a betegeskedéssel telt, a hétfő és kedd pedig eszméletlen gyorsan elrepült. Ma este ismét főünnep köszönt be, így már nem dolgoztunk. Jönnek az ünnepek, aztán meg a szombat. Mielőtt bárki azt a téves következtetést vonná le, itt a Szentföldön sosem járunk munkába, jelzem, decemberig már nincs több szünnap.

Mielőtt rátérek szerdai kalandozásomra, nem mehetek el szó nélkül a tegnapi események mellett, melyek ismét a világ tv-csatornáinak, újságainak vezető hírei közé emelték Izraelt. Labilis egészségi állapotom meggátolt az előző napi posztolásban, így most kicsit megkéskve köszöntöm idehaza az öt év és négy hónap után Gázából szabadult Gilad Shalitot. 1027 terrorista, jó pár többszörös életfogytiglanira ítélt, Jeruzsálemben, Haifán, Tel-Avivban halálos áldozatokat követelő merényleteket elkövető, tervező rab szabadulása volt a visszatérés feltétele. A Posztdok Napló továbbra sem politizál, azt azért megjegyzem, nekem is könnyeket csalt a szemembe, amikor az első képek megjelentek a világhálón az elrabolt tizedesről!

Még izraeli utam előtt rákerestem Ramat Gan nevezetességeire az Interneten. Safari park, dobta ki a Google, Wow, ezt meg kell nézni! – határozottam el valamikor május végén. Mint ahogy az lenni szokott, a látogatás halasztódott, elutaztam, fáradt voltam, túl meleg volt, nem volt erőm kikeresni, melyik busz visz oda.

Mára legyőztem minden gátló tényezőt, s nekiindultam. Jó öreg barátommal, a 67-essel, amely hétköznapiakon háromszor-négyszer elhúzó előttem a megállóban, mire az én 61-esem megjön.

Szafari park és állatkert, valahogy mindig rabul ejt a nagytestű emlősök, madarak, halak világa. Talán minden a Csehszlovák Televízió SAFARI című ifjúsági sorozatával kezdődött, amelyet vagy ezerszer láttam. A bajmóci (Bojnice) várban és a mellette lévő állatkertben zajló kalandos történetek mindig odaszegtek a képernyő elé.

7-8 megállót buszoztam, szerencsére a hangos utastájékoztató bemondta a „SAFARI” szót is a következő megálló neve mellett. Rövid sétát követően, egy hatalmas csupa-zöld park mellett elhaladva, értem el a főbejáratot. Egy szafari parkba általában autóval érkezik az ember, már akinek van, az legalábbis. Természetesen azért a gyalogos látogatókra is gondoltak. A belépő ára 57 NIS (új sékel), a lábon érkezőknek további 7 sékelt kell fizetnie a Safari-busz igénybevételéért. Ez áthalad az állatokkal teli (?) parkon, letesz a belső, gyalogosan megtekinthető állatkertnél, majd hazafelé ismét felvesz, áthajt az oroszlános részen, s visszavisz a kapuhoz. Azért is csiszoltam öt évig, doktoranduszként a Kémiai Kutatóintézetben a vasmintákat, hogy majd posztdokként teljen ilyen luxuskirándulásokra.

A kasszától a padok felé irányított a „katonás” pénztáros, sokáig egyedül vártam három kakas társaságában, melyek közül a fehér agresszív magatartást tanúsított irányomban, biztos szóltak neki a helyi macskák. Itt jut eszembe, mielőtt elindultam olvastam egy hírt: Oroszlánok, tigrisek, farkasok szabadultak Ohiora. Nekem sem árt tudni, kik laknak a szomszédomban. Türelmesen kivártam a negyedórát, közben csatlakozott hozzánk még egy eltévedt turista, aki rögtön elkezdte etetni a kakasokat. No ennyit a négy nyelvű (héber-arab-angol-orosz): „Ne etesse az állatokat!” feliratoknak – gondoltam magamban.

A minibusz gyorsan száguldott velünk a ZOO felé. Nem sok időt hagyva a nézelődésre, pláne fényképezésre. Antilopok, zebrák, orrszarvúak, vízilovak, valahogy nekem nagyon abszurdnak tűnt itt a haifai országút tövében a betonkerítések közé szorított, szó szerint „puszta” (na lehet ezt szavannának hívják helyesen) területen elenyészve

legelésző „vadonélő” állatok látványa. Vagy nekem vannak téves elképzeléseim egy szafari parkban az egy négyzetméterére jutó „négy lábú látványosságok” minimálisan elvárható számáról, vagy a gazdasági válság hatására kevesebb most a lakó, esetleg nem mindenkit engedtek ki a rejtett istállókból ezen a reggelen.

Az igazsághoz hozzátartozik, mind ezidáig egyetlen autós szafariban jártam. Közvetlenül a rendszerváltást követően apa akkori cégétől, a Priemkótól szerveztek a gyerekeknek egy kirándulást az azóta felszámolt gänserndorfi parkba egy KGM-es bevásárlással egybekötve.

Hát ott csak kapkodtuk a fejünket, állatok tucatjai vették körül a buszt jobbról-balról. Itt úgy kellett kutatni (juhé, újra kutatás) egy-egy példányt. Szóval a szafari részt nevezzük inkább csak „becsalogatónak”. Ok, lehet 4-5 évesen saját autóból látni három kétszarvú „izét” meg négy csíkos zebrát nagy élmény lehet. A betonkerítéstől „lakótelepinek” tűnő „ezt azért még át kéne gondolni mégegyszer” autentikus életkörnyezetből a klasszikus állatkertbe csöppen az ember.

A ZOO rész valóban megérte a belépő árát. Van itt minden, amit az ember ilyen helyen látni szeretne: elefánt, zsiráf, tigris, kenguru, aligátor. Ötletes kifutók, látványos megoldások. A csimpánzoknál pont sikerült elcsípni az etetést. Lehet, tényleg van valami ebben a rokonságban.

Mielőtt keresztül-kasul bejártam volna a területet, elcsábultam, s további 10 sékel ellenében felszálltam az állatkert kapujától induló kisvonatra. Először kicsit flusztrált, hogy útitársaim átlagban 20-25 évvel fiatalabbak tőlem. Amikor megpillantottam azt a lányt, akivel a szafari-busz együtt hozott (igen-igen a kasketetőt), megnyugodtam, s kényelmesen hátradőlve hallgattam a héber nyelvű idegenvezetőt. Naivan azt gondoltam, a vonat majd a belső állatkertben visz körbe. Tévedtem, a 25 perces gumikerekes zakatolásra a „kinti” pusztában került sor. A törpe antilopok, zebrák most még nehezebben akartak utunkba kerülni. Nem volt egyszerű dolga a mosolygós, állatkerti pótlós lánynak, állatokról beszélni egy hatalmas kihalt területen.

(Folytatás a következő oldalon)

Ezen a nyáron fehér ruhába öltözöl

Ezen a nyáron fehér ruhába öltözöl, ígéri a szerelmes fiú a szeretett lánynak, az egyik legkedveltebb dalban, illetve megígéri neki, hogy a közelegről nyáron a chüpe alá vezeti. Optimista ballada amely most, mikor az esküvői szezon kezdődik sokszor, lehet a rádióban hallani. Tanácsok és ajánlatok mellett, hogy sikeres legyen esküvői ünnepség.

Lea barátnőm is elkezdte zümmögni ezt a dalt, mikor Dália nevű lánya közölte vele, hogy nyáron esküvő lesz. Dália 6 hónapig Indiában kirándult, és megismerkedett egy szimpatikus, tanult, jó állásban levő fiúval. A fiú és családja is tetszik Leának, nyugodtan énekelhette megállás nélkül ezt a kedvelt éneket. Mégis egyik nap mikor telefonált, kérdezte, lehetséges-e hogy találkozzunk, éreztem hogy nem tökéletes az idillben. Lea arcán láttam a felháborodást. Félttem, hogy talán az esküvő lemondták. Éreztem, hogy itt nagy problémák vannak, vártam, hogy kezdje sorolni. Tudni kell, hogy a Yiddishe Mámék egyik fő iránymutatása az életben az, hogy „mit fognak mondani a szomszédok, rokonok, barátok, kollegák” illetve a fő motívum: nehogy kibeszéljenek.

Rövidesen kiderült minden. A vőlegény, a családja, a foglalkozása, a rokonai, minden megfelel. A fiatal pár kiválasztotta a jövőbeli lakást, az is megfelel, még az abba is beletörődött Lea hogy, a lánya nem a hagyományos esküvői ruhába lép a chüpe alá – Indiá-

ban vett egy fehér selyem, hagyományos indiai szárít és pallut, amelyet a vállra vetve viselnek. Ez mind rendben van, de az esküvői tervvel nem tud kibékülni. A fiatal pár a legmodernebb trend szerint akar esküdni a természetben, ha lehet a tengerparton vagy egy erdőben, csak 108 vendéget akar hívni mivel a 108-as számnak kozmikus ereje van a Hindu filozófia szerint és a menü kizárólag vegán – megengedték, hogy tojás és tejterméket tartalmazzon mégis nekik is vannak határai amelyek nem akarnak túlságosan kitágítani. De a „legborzasztóbb” követelményük, hogy a vendégek ne hozzanak ajándékot, hanem az ajándéokra szánt összeget adományozzák az ifjú pár által kiválasztott jótékonyági szervezetnek és... a svédasztalos büfét a vendégek állítsák össze. Ők előre megkapják a büfélistát és aszerint mindenki azt hoz, amit kedvel és legjobban készít el.

Egy csésze kávé és friss sütemény segített megnyugtanni Leát két ígérettel: mivel nem hiszem hogy én is a 108 vendég közt leszek, kap tőlem receptet és megígérttem, hogy biztosan

mindenki el lesz bűvölve az esküvőtől és a Facebook segítségével az egész világ erről fog beszélni és dicsérni a terv eredetiségét.

Hideg rizssaláta

Hozzávalók: 1 pohár főtt rizs (lehet fehér vagy barna), 1 alma apróra vágva, 4 db. zöldhagyma karikára vágva, 20 dkg feta kockára vágva, 20 dkg mandula vékony szeletekben, 1 csokor petrezselyem apróra vágva. Szósz: 1/3 pohár oliva olaj, 1/3 pohár citromlé, 2 evőkanál bazsamescet, 1 kávéskanál mustár, 1 kávéskanál méz vagy datolya méz, só és bors. A hozzávalókat összekeverjük és tálalás előtt hozzáadjuk a szószot.

Sajtos kenyér

Elkészítés: 2 dkg élesztőt felfuttatunk 1 pohár langyos vízben és 1 kis cukorral. Hozzáadunk 35 dkg lisztet (2 1/2 pohár) 1 tojást 2 evőkanál olíva olajat. 20 dkg fetát és 10 dkg pikáns ízű reszelt sajtot. A tésztát 1 1/2 órát hagyjuk kelni. Kizsírjuk egy 30 cm átmérőjű tepsit és beletesszük a tésztát, rá 10 deka reszelt sajtot és kidíszítjük kimagozott fekete olajbogyóval. 180 fokra előmelegített sütőben 40 percig sütjük. ■

Orna Mondschein

Egy év Izraelben

(Folytatás az előző oldalról)

A szabadban páró zsiráfokat látni valóban más élmény, mint ugyanezt szemrevételezni a ketreche zárt pingvineknél. Elkattintottam pár képet, egy közbeiktatott megállónál búcsút vetünk a ZOO-tábor apróságaitól, akik mint kiderült, az első kocsis utasainak zömét adták. Ha Komárom belvárosában még sosem ültem az elektromos vonaton, legalább most itt kipróbáltam. A látványok tekintetében kisvárosunk magasan vezet!

Visszatérve az állatkertbe egyre inkább bepörögtem. Kisgyermeki lelkesedéssel vártam, mit, kit rejt a következő kifutó. Mosolyt csalt az arcomra egy egy maki, mozdulatlan aligátor, teve

vagy láma. Másfél órája barangoltam már az állatvilág képviselői között, amikor deket ütött az óra. Ideje lenne valami meleget enni, a betegeskedés óta először a héten – merült fel bennem. A nagy tó mellett ráakadtam az étteremre. Ekkor megtorpantam, hirtelen szomorúság lett rajtam úrrá. Iszonyatos hiányérzetem támadt. Tomit, a bátyámat hiányoltam magam mellől. Amikor együtt megyünk kirándulni, ha teheti, s időnk engedi, mindig „elvisz” az állatkertbe. Így volt ez Zürichben, Brűnben, Antwerpenben is. Szerettem volna odafordulni hozzá, s megkérdezni: Bemegyünk, eszünk valamit, mint ott akkor abban a tigrisekre néző cseh állatkerti restiben? De ő most nincs itt, morzsoltam el egy valahonnan a szemem sarkába hullott vízcseppet.

Hamar felmértem a helyzetet, ez egy gyorsétterem, maradjunk a jól bevált hamburgernél. Fura, egyáltalán nem hasonlított a Burger King, a McDonalds és társaik „mű” termékeire a feltálatl ingyencsésze. Olyan igazi békebeli íze volt, mint anno a komáromi HAMI óriás burgereinek. Lehet, a szafariból hiányzó zebrákat és antilopokat használták hozzá? Na jó ez csak egy rossz poén volt! Úgy éreztem, a gyomrom is azt mondta, erre most szükségem volt. ■

Dr. Paszternák András Izraelben átélt kalandjai immár könyv formájában is olvashatók. A Kék-fehér hétköznapiakat keresse a KZsH titkárságán és a facebook.com/izraelkonyv oldalon.

Sedem desaťročí po oslobodení – príhovor Antona Pasternáka na tryzne

Človek sa túži vrátiť na miesta, kde prežil šťastné detstvo. Prišla som s dvoma dcérami, so sesternicami a s ich deťmi. Pri príležitosti sedemdesiateho výročia chceli spoznať miesto, odkiaľ pochádzajú, kde a ako žili ich predkovia. Zostala som jediná z rodiny, ktorá im o tom môžem porozprávať.” – hovorí vo filme natočenom na vlnajšom svetovom stretnutí teta Terka Vajnorszká. Žije už celé desaťročia v Jeruzaleme a vo veku 88 rokov je jednou z posledných Komárňanov, ktorí prežili a ktorí nám o tom môžu porozprávať.

Srdečne vítam každého, kto prišiel medzi nás, aby si spolu s nami pripomenul udalosti spred 71 rokov.

Pri príležitosti vlnajšieho okrúhleho výročia sa okrem významného podujatia našej náboženskej obce konali rôzne pietne akty, spomínali múžeá na oboch brehoch Dunaja, zmiešaný spevácky zbor Concordia i archívy.

Židovská náboženská obec v Komárne podporila všetky iniciatívy, ktoré pomáhali spracovať miestne udalosti, umožnili spustiť dlho oddalovaný proces postaviť sa zoči-voči historickým faktom.

A dnes môžem smelo vyhlásiť, že úspešne. Nadšení organizátori, našťastie, nevymizli ani po uplynutí jubilejného roku. Patria medzi nich tí, ktorí na Fakulte reformovanej teológie Univerzity Jánoša Selyeho uskutočnili konferenciu o židovsko-kresťanských vzťahoch.

V máji tohto roku sme si pripomínali 70. výročie oslobodenia. Druhá svetová vojna skončila pred siedmimi desaťročiami. Udalosti roku 1945 roku poskytli hrstke tých, ktorí prežili, nádej k novému začiatku a komárňanskej židovskej náboženskej obci k oživeniu tisícročných tradícií.

Už niekoľko týždňov po návrate domov žila komárňanská komunita v rámci svojich možností aktívnym náboženským životom. Malé spoločenstvo vítal vracajúcich sa súvercov, za pomoci medzinárodných organizácií im poskytovali teplú stravu. Mnohí z nich sa nemali ku komu, kam a hlavne prečo vrátiť domov.

Táto téma dodnes nie je spracovaná. Významným krokom v tomto procese je vlni započatý výskum zamest-

nancov komárňanskeho archívu v oblasti arizácie židovského majetku, zameraný na ďalší osud bytov, obchodov a hnutelností. Obyvatelia mesta práve vďaka tomuto výskumu dostanú odpoveď na otázku, čo bolo hybnou silou tých, ktorí pred sedemdesiatjedem rokmi procesu holokaustu pomáhali, alebo sa mu len nečinne prizerali.

Osud tých, ktorí prežili, absencia židovského obyvateľstva. Čo to znamenalo vtedy? A čo to znamená dnes? Práve toto je hlavná myšlienka tohto pamätného dňa. Historik Attila Simon pred niekoľkými týždňami uverejnil v našom Spravodaji článok o tom, že tí, ktorí holokaustu prežili, už obyvateľom regiónu viac nedôverovali.

Následkom straty dôvery bola emigrácia – tí, ktorí podstúpili aliju, posilnili štát Izrael, iní našli svoj nový domov roztrúsení po celom svete. Mnohí odišli a už sa nikdy nevrátili, iní sa k nám pravidelne vracajú. Pred niekoľkými dňami nás navštívil niekto z Izraela, kto sa pred 69 rokmi narodil v Komárne a v útľom veku sa s rodičmi vysťahoval do Izraela. Rodičia dnes už nežijú a do rodného mesta zavítal po dlhých rokoch prvýkrát.

Návrat ku koreňom, do Komárna – či už na kratší alebo dlhší čas -, každý očakáva. Návštevníci s radosťou vítajú, že komunita stále žije. Aj po uplynutí siedmich desaťročí od oslobodenia pokračujú v tradíciách tí, ktorí prežili, ich deti a vnuci, ako aj tí, ktorí sa do nášho mesta prisťahovali. Na jar roku 1945 na to asi nikto ani nepomyslel. Nikto neveril, že v poslednej zachovanej synagóge budú znieť modlitby, že sa budú premietat filmy a prezentovať nové knihy. A určite nepredpokladali, že v roku 2015 sa v komárňanskej komunite bude vyučovať hebrejčina v dvoch skupinách.

Mnohí z našich súvercov, ktorí v Komárne zostali, nastúpili po roku 1945 cestu asimilácie. Po dlhé roky sa našej komunity stránili, ba niektorí tak ko-

najú dodnes. Posledných dvadsaťpäť rokov je však už, našťastie, o budovaní. Tak vo fyzickom, ako i duševnom zmysle. V duchu tohto progresívneho procesu zasadal pred niekoľkými dňami práve v našom meste Ústredný zväz židovských náboženských obcí v Slovenskej republike.

Snažíme sa budovať židovskú komunitu bez hraníc na hranici dvoch štátov, v malom meste – je to neľahká úloha.

Vyučovať Židov a nežidov v našom novom múzeu a online na internete, každému ukázať našu zrenovovanú synagógu, prekrásnu záhradu, náš cintorín. Bojovať proti vzplanutiam antisemitizmu, ba dokonca popieranu holokaustu. Proti narastajúcemu počtu takýchto prejavov môžeme urobiť len dve veci: ozveme sa vždy, pri každej príležitosti a našťastie sa k nám pripája čoraz viac našich nežidovských priateľov. Nedopustíme, aby lahostajná väčšina nechala opäť zapadnúť prachom zabudnutia skutočnosť, čo pre naše mesto židovská komunita znamená. Nadšených dobrovoľníkov nenachádzame len v našom meste, ale aj v okolí. Árpád Bagin z Hurbanova nám pred niekoľkými dňami napísal: „Neoddeliteľnou súčasťou histórie Hurbanova je aj židovská komunita. Nikdy na to nezabudneme.”

Veríme, že tých, ktorí v našom okolí spochybňujú udalosti spred 71 rokov – a medzi ktorými sú neraz aj významné osobnosti spoločenského, kultúrneho života či pedagógovia – bude čoraz menej. Dosiahnuť to môžeme len vzdelávaním a rozširovaním vedomostí a obzoru.

V tomto roku sme už po druhýkrát vypísali našu historickú súťaž, do ktorej sa zapojilo mnoho študentov, vysokoškolákov i dospelého obyvateľstva, ktorí popísali svoje zážitky a výsledky svojho výskumu.

V Komárne máme už takmer všetko, chýbajú nám však ľudia. Prídte medzi nás aj inokedy, nielen na Deň martýrov! Oslávte s nami naše sviatky, vypočujte si naše koncerty, zúčastnite sa na vzdelávacích programoch, prednáškach i modlitbách v synagóge. Len tak sa nám podarí zachovať židovskú obec v Komárne. Pridajte sa k nám na cestu, po ktorej sme vykročili. ■

Zabudnutý príbeh petržalského nacistického tábora predstavuje Židovské komunitné múzeum

Vneľudských podmienkach v ňom živorili stovky nevinných ľudí a napokon pod rukami nacistov zahynuli. A predsa sa v histórii neradí hneď vedľa koncentračných táborov ako Auschwitz, Buchenwald či Mauthausen. Židovské komunitné múzeum v Bratislave odhaľuje „biele“ miesto v bratislavskej a slovenskej histórii. Od 29. mája 2015 predstaví výstavu Engerau – Zabudnutý príbeh Petržalky a vráti tak do dejepisu osudy okolo 1700 židovských väzňov petržalského koncentračného tábora z konca druhej svetovej vojny.

„Petržalka je dnes rušné centrum bratislavského života – miesto veľkých nákupných centier, výstavného a kongresového areálu, frekventovaných mostov a diaľnic, ako aj nespočetných bytových domov. Práve tu boli kedysi miesta nacistického tábora Engerau. Síce je dnes vzdialený v čase, ale fyzicky je blízko k nám, dnešným obyvateľom Bratislavy. Avšak príbeh tohto tábora upadol do zabudnutia,“ hovorí riaditeľ Židovského komunitného múzea Maroš Borský. „Bol to totiž príbeh maďarsko-židovských väzňov a ich rakúskych trýzniteľov v dobe, keď Petržalka nebola slovenská, ale nemecká. Ako keby tých šesť rokov nacistickej okupácie bolo časoprázdnom v histórii tejto časti Bratislavy. Veríme, že príbeh nacistického tábora Engerau nesmie byť zabudnutý, ale ho treba odovzdať dnešnej generácii,“ vysvetlil.

V decembri 1944 Nemci do Petržalky, vtedy zvanej Engerau, deportovali okolo 1700 mužov z maďarského územia, ktorí podľa rasových zákonov nacistického Nemecka naplnili definíciu židov. Pôvodne to mal byť pracovný tábor, v ktorom mali židovskí väzni stavať obranný val proti príchodu Červenej armády. Každodenný teror a vraždenie väzňov príslušníkmi jednotiek SA a nacistickými dozorcami však z neho spravili koncentračný tábor. Najmasovejšia likvidácia väzňov sa uskutočnila len takmer mesiac pred koncom druhej svetovej vojny, už s postupujúcim príchodom Červenej armády. Na Veľký piatok 30. marca 1945 dozorcovia masovo vyvraždili väčšinu tábora, a ostatných vyhnali na pochod smrti.

Na výstave Engerau – Zabudnutý príbeh Petržalky si bude verejnosť môcť prvýkrát prezrieť osobné dokumenty táborových väzňov, ktoré nosili pri sebe a boli pre nich to najcennejšie, čo si mohli ponechať a sprostredkovávali pre nich spomienku na predvojnový život: fotografia dcérok

Zoltána Szegedina s rukou napísaným textom: Katóka vo veku troch rokov, Terike vo veku jedného roka, dva poštové lístky písané detskou rukou otcovi Mártonovi Herczfeldovi, korešpondenčný lístok patriaci Istvánovi Horváthovi, kam si hladujúci v tábore zapisoval jedlá, po ktorých túžil: marhuľový lekvár, makové rezance s cukrom..., pohľadnice od blízkych, osobné doklady, pracovné či žoldové knižky, výučný list, vkladná knižka aj ochranné listy Švajčiarskej konfederácie a Svätej stolice patriace väzňom. Dokumenty zachránil petržalský hrobár Leopold Prepelica a prešli cez mnoho rúk vrátane zbierky Eugena Bárkányu, ktorá bola kedysi uložená v dnes zbúrananej neologickkej Synagóge na Rybnom námestí.

„Tieto dokumenty sú výnimočným a jediným zdrojom informácií o jednotlivých väzňoch. Vďaka nim sa z bezmennej masy obetí stávajú konkrétni ľudia s ich vzťahmi, pocitmi, osudmi a životnými skúsenosťami. Aspoň čiastočne nám pomáhajú vrátiť identitu a ľudskú podobu pre nás doteraz anonymným väzňom z nacistického tábora Engerau,“ hovorí etnologička Monika Vrzgulová, ktorá k výstave realizovala vedecký výskum.

Jednou z výziev projektu bolo identifikovať miesta engerauského tábora na dnešnej mape Petržalky. Najväčším problémom bolo, že sa nezachovala mapa Petržalky z obdobia počas nacistickej okupácie. Navyše, väčšina ulíc bola vtedy, aj po roku 1945, premenovaná. V spolupráci so Slovenským národným archívom sa napokon podarilo lokalizovať, kde sídlilo šesť podtáborov, ošetrovňa aj veliteľstvo tábora. Väzni boli ubytovaní priamo v susedstve civilných obyvateľov vtedajšej Petržalky. Napríklad podtábor Fürst sa nachádzal v dnešnom areáli Incheby, podtábor Schinawek, kde bolo toľko väzňov, že spali aj v seide, v stajni, na betónovej dlažbe len

vo vlastnom odevu, sídlil na dnešnom parkovisku Incheby, podtábor Leberfinger zas na Tyršovom nábreží.

Dnešné miesta nacistického tábora sprítomňujú na výstave fotografie Ilah van Oijen, renomovanej bratislavskej fotografky narodennej v Holandsku, ktorá sa špecializuje na fotografiu verejných priestorov. Do projektu tak priniesla nový rozmer a vytvorila spojenie medzi „vtedy“ a „dnes“, medzi minulosťou a prítomnosťou Petržalky.

K výstave vychádza rozsiahly výstavný katalóg s vedeckými štúdiami aj fotografiami vystavených predmetov aj s ich príbehmi.

Výstavný projekt je príspevkom Židovského komunitného múzea k 70. výročiu skončenia druhej svetovej vojny a vznikol spoluprácou ŽKM s Monikou Vrzgulovou (Dokumentáčne stredisko holokaustu / Ústav etnológie SAV), s Radoslavom Ragačom (Slovenský národný archív), s Ivanom Kamencom, Tomášom Langom a Petrom Salnerom. Rakúskym výskumným partnerom je Claudia Kuretsidis-Haider (Ústredné rakúske výskumné centrum povojnovej justície), ktorá roky skúma engerauské procesy a koordinuje každoročné spomienkové slávnosti na cintoríne v Petržalke.

Partnerom Židovského komunitného múzea je od jeho vzniku v roku 2012 Bratislavský samosprávny kraj.

Výstavu si môžu návštevníci pozrieť v Židovskom komunitnom múzeu od 29. mája do 11. októbra 2015, okrem židovských sviatkov, každý piatok od 10 h. do 16 h. a v nedeľu od 10 h. do 16 h.

Viac informácií nájdete na stránke výstavy www.enger.au.info a stránke ŽKM www.synagogue.sk a Facebookovej stránke www.facebook.com/zidovske.komunitne.muzeum.bratislava. ■

Európska únia židovskej mládeže

Európska únia židovskej mládeže (EUJS) bola založená v roku 1972 vo Francúzku ako reakcia na stúpajúcu potrebu kooperácie medzi národnými úniami židovskej mládeže v Európe. V roku 1982 sa organizačná štruktúra presunula do Bruselu, a to preto, aby v epicentre politického diania Európy mohla reprezentovať záujmy židovskej mládeže. V súčasnosti je EUJS (European Union of Jewish Students) materskou organizáciou 35 národných mládežníckych židovských organizácií.

Medzi mnohými pamätnými momentmi, v ktorých EUJS zohrala významnú rolu, je nutné pripomenúť stretnutie s predstaviteľmi maďarskej židovskej mládeže ešte v roku 1982, ktoré bolo počiatkom vzniku partnerstva medzi úniami krajín z východného a západného bloku, ako aj dočasné presunutie organizačnej štruktúry organizácie do Budapešti po páde komunizmu ako prejav solidarity voči židovským komunitám vo východnej Európe. Ďalej neutíchajúca iniciatíva počas aféry Waldheim, protest pred ambasádou Rakúskej republiky po vzniku vládnej koalície ultra-pravicovej strany FPO na čele s Jorgom Haiderom, ktorý verejne glorifikoval politiku z obdobia nacionálneho socializmu, alebo širokej verejnosti známy protest pred obydľím vojnového zločinca Lászlóa Csatáryho v Budapešti a mnoho ďalších. EUJS poskytuje možnosť ďalšieho vzdelávania a zjednocuje židovskú mládež prostredníctvom veľkého počtu akcií po celej Európe. Snáď tou najdôležitejšou je každoročná letná univerzita (Summer U), ktorú každý rok hostí iná krajina. Pri tejto príležitosti sa na jednom mieste stretne v priemere 400 mladých a je príležitosťou spoznať rovesníkov z rôznych kútov sveta. A tak to-

mu bude aj tento rok, keď sa Summer U bude konať posledný augustový týždeň v Portugalsku.

Akú rolu však zohráva EUJS a jednotlivé národné únie v svetle dnešného diania? Netreba snáď pripomínať že mládež je kľúčová pre zachovanie identity každej komunity, obzvlášť komunit žijúcich v diaspórah. Naša generácia vyrastala v presvedčení, že hrôzy, ktoré postihli našich predkov v Európe, sa už nebudú opakovať. Síce s vedomím, že antisemitizmus nanešťastie v Európe nikdy úplne nevymizne, avšak náš pohľad na minulosť bol skôr silnou pripomienkou než osobnou traumou. Dnes to už ale tak nie je.

Napriek hlasu, ktorý sa ozýval celým kontinentom: Už nikdy viac!! Žijeme zase v dobe, keď skrytý antisemitizmus eskaloval do násilnosti, útokov na synagógy a židovské obchody či prírbytky a nakoniec aj k teroristickým útokom, ktoré skončili smrťou nevinných.

Potreba mobilizovanej mládeže je teraz väčšia než kedykoľvek za posledné desaťročia. Účel mládežníckych únií v jednotlivých štátoch a EUJS ako zastrešujúcej organizácie má hneď niekoľko poslání. Sme posledná generácia, ktorá má tú česť stretnúť sa tvárou v tvár s tými, ktorí prežili hrôzy

holokaustu a pokúsiť sa zachovať čo najvernejšie ich odkaz pre nasledujúce generácie, ktoré už tú šancu mať nebudú a práve v časoch, ako sú tie dnešné, hovoriť silným hlasom k jednotlivcom a úniám ktoré sa ocitli v ťažkej situácii. A to: Nie ste sami!!

Ako viceprezidentka Rakúskej únie židovskej mládeže mám pravidelne šancu stretnúť sa s mnohými predstaviteľmi židovskej mládeže po celej Európe. Čas, ktorý trávim mimo prednáškových miestností na univerzitách alebo komunitných centrách a naše povinnosti ako zástupcov židovskej mládeže nie sú aktivity, ktoré robíme preto, aby sme si zlepšili naše šance na pracovnom trhu, ale poslaním a prejavom viery, že židovská komunita má budúcnosť na európskom kontinente, a to nie je len pre naše blaho, ale pre blaho celej európskej populácie. Židovská populácia je súčasťou európskej histórie a bez nej už Európa nebude kontinentom, ako ho poznáme. Keď vidím odvahu mnohých svojich kolegov vo Francúzku, Belgicku a v ďalších krajinách vystúpiť z davu a prehovoriť v mene solidarity a ľudskosti, zostavám stále vo viere, že židovská komunita bude aj naďalej súčasťou rôznorodej a multikultúrnej Európy.

Pre ďalšie informácie o EUJS a letnej univerzite: <http://www.eujs.org/events/upcoming-event/summer-university>. ■

Barbora Majling

Reportáž Barbora Majling

Prosila by som pár viet o vás

V Rakúsku žijem už niekoľko rokov a som aktívnou členkou miestnej židovskej komunity. Do Viedne som sa presťahovala jednoducho z dôvodu, že som chcela pre seba lepšie životné zázemie, a to aj po židovskej stránke. Viedeň je pre mňa domovom v širšom slova zmysle. Právě židovská komunita vo Viedni mi pomohla spoznať moje korene a definovať moju židovskú identitu a čo pre mňa znamená.

Ako ste sa dostali do Rakúska, aké vzťahy máte k židovskej komunite?

Naša mládežnícka únia je jednou z najstarších únií v Európe a má za úlohu reprezentovať a hájiť záujmy židovskej mládeže v Rakúsku. Donedávna to predstavovalo hlavne kul-

túrne a spoločenské akcie, ale vzhľadom na zhoršujúcu sa situáciu v Európe, sme si uvedomili potrebu širšej komunikácie a kooperácie s nežidovskou verejnosťou a širokého spektra politických aktivít, za ktoré som zodpovedná práve ja. Pretože problémy, ktorým čelíme, naša komunita nespôsobilá, ale je našou povinnosťou ich riešiť, a to hlavne skrz množstvo vzdelávacích a informačných podujatí, lobovať u nežidovských aktérov, ale aj venovať pozornosť individuálnym problémom našich členov.

Ako vidíte budúcnosť židovskej komunity na Slovensku a v strednej Európe? Aké sú Vaše vízie ohľadom menších miest, ako je napríklad Komárno?

Asi nepoviem nič nové, ale situácia je viac než zlá. Miera antisemitizmu dosahuje stupňa, keď je už súčasťou miestnej kultúry a úplne žľudovká. Treba ale povedať, že súčasná svetová židovská populácia disponuje asi najväčšou politickou a ekonomickou silou v našej celej

histórii. Napriek ťažkej situácii, židovská populácia nie je v pasívnej pozícii. Existuje silný vzdor voči všetkým prejavom antisemitizmu a antisionizmu. Napriek tomu však budúcnosť malých komunit je ohrozená, a to nie ani pre mieru antisemitizmu, ale hlavne pre nedostatok aktívnej a koordinovanej mládeže. Ak mám vysloviť svoj názor, malé community by mali prijať ako svoju hlavnú prioritu integrovanie mládeže. Prilákať najmladšiu generáciu hlavne našou kultúrnou, históriou a ponechať náboženskú otázku na dobrovoľnej báze. Mať otvorenú myseľ, byť ochotný robiť kompromisy medzi tradíciami a duchom modernej doby a poskytnúť pomocnú ruku pri znovuoobjavení každej individuálnej židovskej identity, bez ohľadu či jednotlivec pochádza z nábožensky založenej alebo sekulárne rodiny, či má čisto židovský alebo zmiešaný pôvod. ■

PT

Hlas modlitby sa vznášal nad Nitrou ako memento

Pred sedemdesiatimi rokmi, 8. mája 1945, sa kapituláciou Nemecka skončil najrozsiahljší ozbrojený konflikt na svete, druhá svetová vojna. Nebolo jednotlivca, rodiny, spoločenstva, ktoré by nebolo poznačené jazvou krutosti. Aj keď generáciu priamych účastníkov vojny možno pomaly spočítať na prstoch dvoch rúk, jazva je naším neblahým dedičstvom, ktorého sa nikdy nezbavíme. A tak, ako počas séderového večera spoločne prežívame útek našich pradávnych predkov z egyptského otroctva, tak, ako sa spolu s kráľovnou Ester počas Purimu radujeme z víťazstva nad krutým Hamanom, tak aj nás, povojnové generácie, navyky spája puto s našimi rodičmi, starými a prastarými rodičmi, ktorí boli priamymi účastníkmi tejto hroznej doby.

Týmito slovami otvoril spomienkové podujatie na nitrianskom židovskom cintoríne predseda ŽNO v Nitre, Peter Schwarcz. Pri pamätníku holokaustu, ktorý bol na postavený v 50. rokoch minulého storočia, sa 7. júna už tradične zišli členovia židovských náboženských obcí, ale aj obyvatelia Nitry, za-

hraniční hostia a ľudia dobrej vôle, ktorým nie je ľahostajná minulosť, ale ani naša budúcnosť. V slávnostnom programe sa slova ujali vzácní hostia, zástupca Mestského úradu v Nitre, prednosta Igor Kršiak, diplomat Veľvyslanectva Maďarska v Bratislave, Balázs Kiss, ako aj kurátor Múzea židovskej kultúry v Bratislave Marián Naster, ktorý na príklade osudu významnej nitrianskej židovskej rodiny tlačiarov Löwyovcov priblížil tragédiu Židov počas holokaustu. „Naše rodné mesto Nitra bolo pred 2. svetovou vojnou mestom, kde sa prelínali kultúry a národnosti. Bola vzorom idyllického spolužitia národností a kultúr. V symbióze tu žili nielen Slováci a Česi, ale aj Maďari, Nemci a Židia, ktorí začiatkom 40-tych rokov tvorili vyše 19 % obyvateľstva mesta, čo predstavovalo 4358 osôb. Nitra mala vtedy 22 589 obyvateľov. Stačilo však málo a idyla sa skončila, takmer zo dňa na deň sa všetko zmenilo. Proti židovské zákony, strata občianskych práv, zberné tábory a nakoniec fyzická likvidácia takmer 85 % slovenského židovského obyvateľstva“, povedal. „Dnes

sme sa tu na židovskom cintoríne v Nitre zišli nielen preto, aby sme si pripomenuli našich 3760 židovských spoluobčanov umučených v nemeckých koncentračných táboroch. Títo naši spoluobčania tiež tvorili kultúru a históriu tohto mesta. Kladiem si otázku, aký význam by mali pre Nitru, keby sa neudiali hrôzy holokaustu? Stretli sme sa tu ale aj preto, aby už nikdy viac k niečomu podobnému nedošlo.“

V duchu židovskej tradície, ktorá neprikazuje priniesť kvety na hroby zomretých, ale položiť naň iba kamienok, zapálili účastníci tryzny aj pamätné sviece na počesť obetí holokaustu z Nitry a okolia, ale aj za všetky obeť druhej svetovej vojny. Úvodný žalm a záverečné zádušné modlitby za našich martýrov predniesol budapeštiansky kantor Gábor Szilágyi, ktorého prenádherný hlas sa vznášal nad starobylym nitrianskym cintorínom a naším mestom tak mohutne a nástojčivo, akoby sa prihovárал rovno tým, ktorí tu už nie sú, ale zároveň aj živým, aby takúto tragédiu nepripustili už nikdy viac! ■

Katarína Potoková

ATID – občianske združenie

ATID – občianske združenie, bolo založené v roku 2014, s cieľom zachovať a šíriť židovskú kultúru a tradície v Sládkovičove (Diószeg). Bohužiaľ, v našom malom mestečku už nežije ani jeden židovský obyvateľ, potomok po bývalých židovských spoluobčanoch spred 2. svetovej vojny. Židovská

náboženská obec v Sládkovičove (Diószeg) trvala len približne 80 rokov, ale za ten čas sa židovskí obyvatelia vypracovali svojou vzdelanosťou, šikovnosťou, pracovitnosťou na vážených občanov nášho malého mestečka.

Preto veľmi pekne prosím všetkých čitateľov mesačníka Spravodajca v Komárne o pomoc pri hľadaní bývalých židovských občanov zo Sládkovičova (Diószeg).

Naše podujatia: Askara - jún 2014, Výstava starých židovských fotografií - november 2014, Ekumenická bohoslužba - január 2015, Yuri DOJC - výstava Last Folio - máj 2015

Kontakt: ATID - občianske združenie, mobil: 0911 - 737 626, e - mail: atid@atid.sk, web: www.atid.sk.

Vopred veľmi pekne ďakujem každému za ochotu pomôcť! ■

Roland Lanz
predseda OZ ATID

Židovské zvyky v Galante a okolí

Vo februári 2015 bola v Galante verejná prezentácia vôbec prvej knihy o tunajšom židovskom obyvateľstve s názvom Zsidó hagyományok Galántán és környékén. Záujem bol obrovský, pretože ešte nikto nepublikoval knihu o židovskom obyvateľstve v Galante a okolí. Veľká vďaka patrí autorke Magdaléne Hrbáčsek – Noszek, že sa odhodlala napísať náročnú publikáciu. Veľa ľudí vie málo alebo nevie vôbec nič o svojich židovských spoluobčanoch, ktorí svojou vzdelanosťou, šikovnosťou a pracovitnosťou pomáhali budovať a zveľaďovať ich mestá a obce. Autorka sa v knihe venuje histórii, vzdelávaniu, kultúre a náboženstvu židovskej komunity v Galante. V druhej časti diela sa venuje miestnej identite a porovnáva ich so židovskou komunitou v Dunajskej Strede. Galanta bola koncom 19. a začiatkom 20. storočia sídlom židovskej kultúry a vzdelanosti v širokom okolí. Nachádzala sa tu slávna ješiva a tlačiareň. Autorka vo svojej knihe venuje pozornosť najmä židovskej identite a zachovávaniu židovských tradícií.

V knihe veľmi pekne opisuje aj pôsobenie židovského obyvateľstva v Sládkovičove, najmä náš svetoznámy cukrovar a významné rodiny. Publikácia zatiaľ vyšla len v maďarskom jazyku, ale chystá sa preklad aj do slovenského jazyka, niekedy v septembri. Je to veľmi zaujímavé a poučné čítanie pre každého. Jej kniha položila základný kameň na napísanie podrobných dejín židovského obyvateľstva v Galante, Sládkovičove, Jelke.... atď. ■

Roland Lanz

Návšteva v Komárne – Materská škola Benjámín

Pracovníci Materskej školy Benjámín pri Židovskej náboženskej obci v Budapešti každoročne usporadúvajú koncoročný výlet. Skupinka učiteliek a pestúnok pod vedením riaditeľky Rádainé Somosi Éva a ekonóky dr. Bíró Péterné navštívila v tomto roku mestá Komárno a Štúrovo. Okrem návštevy našej náboženskej obce bola dôvodom návštevy aj skutočnosť, že vnúčik jednej z nich žije v našom meste. Sme radi, že toto dieťa je čoraz častejším návštevníkom našich podujatí. Pracovníkov materskej školy privítali v budove Útľuku (Menház) Antal Pasternák a Zuzana Kertészová Paszternáková. Po príjemne strávenom dopoludní sa skupinka vybrala do Štúrova. ■

Možnosť kandidatúry na ceny Kehila a Kehila Haver

Naša ŽNO aj v tomto roku odovzdá ceny Kehila – za spoločenstvo a Kehila Haver. Cenu Kehila môže obdržať taká židovská osoba, ktorá pracovala v prospech Židov v regióne. Cenu Kehila Haver môže obdržať nežidovská osoba, ktorá sa pričínila o zachovanie a spoznanie našich tradícií a o spoznanie histórie holokaustu. V tomto roku má každý náš čitateľ možnosť navrhnúť osoby na tieto ceny. Vaše návrhy očakávame do 31. júla 2015 na adrese kile@menhaz.sk alebo listom na adresu ŽNO (iný spôsob nie je). O udelení cien rozhodne komisia, ktorú navrhne vedenie ŽNO. ■

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia!

Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Od 1. januára 2008 môžete zasielať peniaze na nasledujúce účty (je možnosť platiť osobne na sekretariáte, ako aj poukázanie peňazí šekom):

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900- Slovenská sporiteľňa alebo
10103804/5200- OTP Slovakia

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovenská republika

IBAN: SK0609000000000026384962 SWIFT: GIBASKBX
Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

alebo

IBAN: SK5252000000000010103804 SWIFT: OTPVSKBX
Adresa banky: OTP Slovakia, Záhradnícka 10, 94501 Komárno

Ďakujeme!

Krátke správy

☆ Spravodajcu, Komárňanskú židovskú náboženskú obec a klub Šalom podporili: Peter Boček (Košice), rodina Braunfeld (Nové Zámky) a darcovia, ktorí si priali zostať v anonymite. Ďakujeme!

☆ Péter Scheiner, náš súverec žijúci v Zürichu, rokoval v Budapešti s koordinátorom Tamásom Paszternákom o použití svojho vlni nakrúteného filmu na vzdelávacie účely.

☆ Knižnica Bélu Spitzera je bohatšia o nové publikácie. Po uplynutí letných prázdnin srdečne očakávame našich čitateľov.

☆ Z finančných prostriedkov získaných vďaka úspešnému projektu sme zakúpili 25 nových záhradných stoličiek, ktoré sme umiestnili na zrekonštruovanom dvore budovy Útľuku (Menház).

☆ Ágnes Padlovics a Milan Drozd zhotovili 3-minútový film o udalostiach uplynulého roku v ŽNO v Komárne. Premiéra filmu sa konala na konferencii v Debrecene.

Synagoga v Bardejove

Spomienka v cintoríne

Viac sa dočítate v júlovom čísle

Zasadnutie prezídia ÚZ ŽNO v Komárne

Zasadnutie prezídia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike sa po prvýkrát konalo v Komárne. Vedenie, ktoré bolo opätovne zvolené koncom apríla, zvolalo svoje zasadnutie na stredu 3. júna do sály Zoltána Wallensteina v budove Útulku (Menház). Vedúci náboženských obcí z celého Slovenska prichádzali už od rána – z Bratislavy, Košíc, Prešova, Žiliny, Banskej Bystrice, Dunajskej Stredy, Nitry, Rimavskej Soboty, Galanty, Nových Zámkov a, samozrejme, z Komárna. Prítomný bol aj čestný predseda zväzu, prof. Pavol Traubner, predseda Igor Rintel, podpredseda Peter Salner a tajomník Martin Kornfeld. Rokovanie sa týkalo aj stratégie organizácie do roku 2020. Živá diskusia vznikla v otázke hier Maccabi, náboženského života, konverzií k judaizmu a súčasťou programu bola aj otázka bezpečnosti komunity. Po obede previedol Anton Pasternák a Tamás Paszternák hostí po budove Útulku (Menház). Počas prípravy podujatia nám pomohla Judita Haasová, Zoltán Kollár a Zuzana Kertészová Paszternáková. Zákusok „flódni“, zhotovený pracovníkmi cukrárne Praline, zožal na podujatí obrovský úspech. ■

PT

**Naším milým čitateľom
prajeme príjemný letný
odpočinok!**

Predbežné oznámenie – Vysoké sviatky

Židovský Nový rok Roš Hašana sa tento rok začína v **nedelu večer 13. septembra**, sviatok bude v pondelok a utorok. Deň zmierenia sa začína v **utorok 22. septembra** a sviatok je v stredu. Touto cestou Vás žiadame, aby ste si naplánovali dovolenku tak, aby ste sa mohli zúčastniť na sviatočných bohoslužbách. Každého potrebujeme, každého srdečne očakávame! ■

Úspešné projekty

Po prvýkrát sme získali finančný príspevok Ministerstva ľudských zdrojov v Budapešti v rámci Program podpory náboženských obcí, ktorý nám umožňuje pokračovať v rekonštrukcii budovy Útulku (Menház). Úspešný bol aj náš projekt uchádzajúci sa o grant z Národného kultúrneho fondu, vďaka ktorému môžeme financovať ďalší ročník Akadémie Árimina Schnitzera. ■

Letná dovolenka

Sekretariát ŽNO v Komárne bude v Sdňoch **od 15. júla do 15. augusta** zatvorený z dôvodu letnej dovolenky. Našu náboženskú obec môžete v tejto dobe kontaktovať na adrese kile@menhaz.sk. ■

Sviatky v priebehu leta

Tammuz (17.) – pôst, **pondelok 6. júla 2015**, TišaBeAv – pamätný deň zbúrania I. a II. chrámu (25 hodinový pôst) – od sobotu večera **25. júla 2015** do nedele večera 26. júla. ■